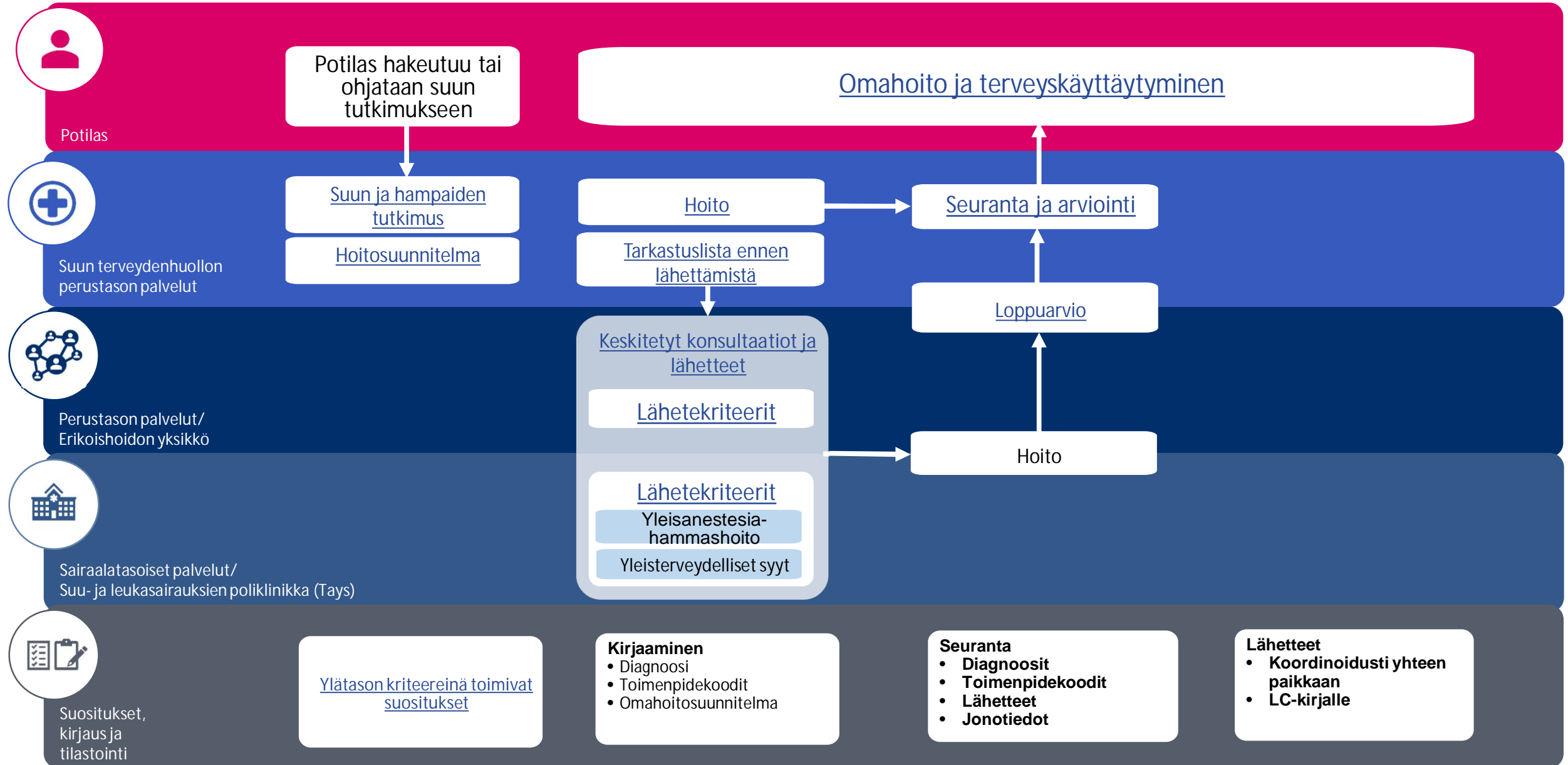

Kariologian ja endodontian toimintamalli aikuisväestölle

Pirkanmaan
hyvinvointialue

Ylätason kriteereinä toimivat suositukset

- [Hammasperäiset äkilliset infektiot ja mikrobilääkkeet](#). Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Hammaslääkäriseura Apollonian asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2022 (viitattu 4.10.2023)
- [Mikrobilääkkeet äkillisen apikaalisen parodontiitin hoidossa](#). Vältä viisaasti -suositus. Pöllänen, M., & Tjäderhane, L. (2016). Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. (viitattu 4.10.2023).
- [Karies \(hallinta\)](#). Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Hammaslääkäriseura Apollonia ry:n asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2023 (viitattu 4.10.2023).
- [Hampaan paikkaushoito](#). Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Hammaslääkäriseura Apollonia ry:n asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2023 (viitattu 4.10.2023).
- [Hampaan juurihoito](#). Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Hammaslääkäriseura Apollonia ry:n asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2022 (viitattu 4.10.2023).
- [STM:n yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet](#). Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:2. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2019 (viitattu 4.10.2023).
- [Huonon suuhygienian aiheuttaman sairastumisriskin pienentäminen omahoidon tuella ja elintapaohjauksella korkean riskin potilailla](#). Palveluvalikoimaneuvoston suositus. Hyväksytty Palveluvalikoimaneuvoston kokouksessa 24.3.2021. STM/051:00/2020, VN/2645/2021. Helsinki: Palveluvalikoimaneuvosto, 2021. (viitattu 4.10.2023).

Suun ja hampaiden tutkimus

Esihaastattelu

- Sairaudet ja lääkitykset
 - Eryistä huomiota kiinnitettävä: hemostaasi, immunosuppressio, kardiovaskulaarikuntoisuus, luustolääkkeet
- Aiemmat leikkaukset
- Leukojen alueelle kohdistunut sädehoito
- Aiempi hammashoito
- Omahoito
- Diabetespotilaan hoitotasapaino, HbA1c ”pitkäsokeri”
- Arvioidaan hoidossa tarvittavan ab-profylaksian tarve

Kliininen tutkimus

- Hampaisto
 - karies, vitaliteetti
 - kuluneisuus: eroosio, attritio, abraasio, abfraktiot
- Parodontium
- Limakalvot, kieli, suunpohja
 - Purulistat poskissa, kielen reunan painaumat
- Purentaelimistö
 - Alaleuan liikkeet ja leukanivelten toiminta
 - Suun avausrajoitukset
 - Niveläänät
 - Lihas- ja nivelpalpaatiot
- Tarvittavat [kuvantamistutkimukset](#)

Kuvantamistutkimukset

- Tarvittavat kuvantamistutkimukset lausuntoineen
 - BW
 - PTG-kuva
 - Periapikaalikuvat
 - KKTT-kuvaus (tarvittaessa)

Keskitettyt konsultaatiot ja lähetteet

- Ennen konsultointia
 - Suun ja hampaiston tutkimus oltava tehty
 - Seurattava tai kontrolloitava ensin mahdollista hoitovastetta annettuun hoitoon
- Ensisijaisesti konsultoidaan Erikoishoidon yksikön erikoishammaslääkärinä
 - Konsultaatiot kirjataan sähköiselle B1-lähetepohjalle Tampereen Lifecare-potilastietojärjestelmässä (kirjautuminen Citrix-etätyöpöydän kautta)
 - Mikäli [lähetekriteerit](#) Erikoishoidon yksikköön eivät täyty, voi tarvittaessa konsultoida alueensa kariologiaan ja endodontiaan perehtynyttä hammaslääkärinä perustasolla.
 - Kts. [Ohje konsultaatioon](#)
- [Lähetekriteerien](#) täytyessä potilaasta laaditaan sähköinen B1-lähete Erikoishoidon yksikköön.
 - Kts. [Tarkastuslista ennen lähettämistä](#) ja [ohje lähetteen tekoon](#)

Ohje konsultaatioon

1. Potilaalta oltava lupa konsultointiin, mikäli konsultoit potilastiedoilla.
2. Kirjautu Citrix-etätyöpöydän kautta Lifecareen ja kirjaa konsultaatio sähköiselle B1 lähetepohjalle (potilaskansio -> +Uusi -> Kirjoita hakukenttään B1- LÄH)
 - **Huom! Muista kirjata läheteelle myös puhelinnumero ja sähköpostiosoite, josta lähettävän hammaslääkärin tavoittaa (esim. mahdollisten lisätietojen pyyntöä varten)**
3. Tieto konsultaatiosta merkitään kliinisen erikoishoidon kirjalle (KLIEH) varaamalla potilaalle ensimmäinen vapaa aika ma päivältä.
4. Klikkaa varaamaasi aikaa hiiren oikealla painikkeella ja valitse *Ajanvaraustiedot*. Lisää *Lisätiedot* kohtaan **K+ potilaan kotikunta (esim. K Nokia)**
5. Erikoishammaslääkäri kirjaa konsultaatiovastauksen ja asettaa potilaan mahdollisesti jonoon Erikoishoidon yksikköön.
6. Erikoishammaslääkäri merkitsee LC-kirjaan A, kun ottaa potilaan tiedot käsittelyyn ja L, kun konsultaatiovastaus kirjattu tai lähete vastaanotettu.
7. Konsultoiva hammaslääkäri seuraa itse, koska konsultaatioon on vastattu, käy lukemassa konsultaatiovastauksen ja etenee tämän perusteella potilaan hoidon suhteen.

Hoitosuunnitelma

- Status, keskeiset löydökset
- Diagnoosi, käytetään ICD-10-koodeja
- [Omahoitosuunnitelma](#)
- Kariologisen pysäytysoidon suunnitelma
- Korjaavan hoidon suunnitelma
- Ylläpitohoitosuunnitelma, tutkimus- ja/tai ylläpitohoitovälin määrittely
- Työnjaon suunnitelma: HH, SHG, HML, EHL, mitä kukin tekee ja milloin

Omahoitosuunnitelma

- Potilaalle laaditaan yksilöllinen omahoitosuunnitelma, joka ohjaa omahoidon keinoin kohti yhdessä asetettuja tavoitteita
- Käytössä oleva [lomake](#) ohjaa potilaan kanssa käytävää keskustelua, joka toteutetaan [motivoivan haastattelun keinoin](#)
- Potilaan kanssa käydään läpi suun terveyden nykytila, siihen vaikuttavat tekijät, omahoito ja tuen tarve
- Pääpaino hampaiden puhdistamisessa, fluorin käytössä ja ravitsemuksessa
- Suunnitelman toteutumista seurataan ja sitä päivitetään tarvittaessa

Omahoito ja terveyskäyttäytyminen

- Suun terveydenhuollon ammattilainen ja potilas laativat vastaanotolla yhteistyössä [omahoitosuunnitelman](#), jossa määritellään omahoidon tavoitteet
- Hampaiden huolellinen harjaus kahden minuutin ajan, kahdesti päivässä fluorihammastahnaa käyttäen. Tarvittaessa myös lisäfluorin käyttö ammattilaisen ohjeen mukaan (ensisijaisesti paikallishoitovalmisteet).
- Säännöllinen hammasvälien puhdistus (vähintään 3-4x/vko)
- Säännöllinen ateriaritmi, jossa terveelliset ateriat ja välipalat
- Napostelun, happamien ruokien ja juomien runsaan ja usein toistuvan käytön rajoittaminen
- Janojuomana vesi
- Ksylitolituotteiden käyttö ainakin kolmen ruokailukerran päätteeksi (≥ 5 g/päivä)

Hoito

- **Ensisijaisena tavoitteena on pysäyttää hampaiston karioituminen**
- Potilaan informointi, motivointi, sitouttaminen hoitoon ja **yksilöllinen terveysohjaus** [omahoitosuunnitelman](#) mukaisesti
- [Karieksen pysäytyshoito](#)
- Ravitsemusneuvonta
- [Korjaava hoito](#)
- [Vitaal pulpan hoito](#)
- [Juurihoito](#)
- Hampaan poistot
 - **Suukirurgian toimintamalli**
 - **Suun infektiokussaneerauksen toimintamalli**
- Proteettinen hoito
- **Jatkohoitosuunnitelma** (mm. mahdollinen lähettäminen erikoishammaslääkärille)

Seuranta ja arviointi

- Seuranta on olennaista hoidon **tulosten säilyttämisessä**
- Seurantakäyntiin sisältyvät
 - esitietojen päivitys
 - ravintosuunnitelman toteutuminen
 - omahoidon riittävyden arviointi ja ohjeiden tarkennus (välineet, harjaustekniikka ja hammasvälien puhdistus, fluorin ja xylitolin käyttö) ja potilaan sitouttaminen omahoitoon
 - kliininen tutkimus
 - plakin sijainti ja määrä
 - kariksen hallinnan onnistumisen arviointi
 - potilaan riskiluokan päivitys (taulukko [2](#))
 - seuraavasta seuranta- ja arviointikäynnistä sopiminen

Lähetekriteerit Erikoishoidon yksikköön

- Haasteellinen anatomia
- Ei toivottua vastetta konservatiiviselle juurihoidolle
- Katkenneet instrumentit
- Perforaatiot
- Resorptiot
- Muut haastavat hampaat
- Kariologisesti haastava tilanne
- Huom! Persistoivia maitohampaita ei juurihoideta aikuisilla. Mikäli hampaassa todetaan endodonttinen infektiio, hoitovaihtoehtona on hampaan poisto

Tarkastuslista ennen lähettämistä

- Akuutti kipu tulee aina hoitaa ennen lähettämistä
- Vertikaalimurtumaepäily: vanhan täytteen alle tulee katsoa ja sulkea pois selvä poistoindikaatio.
- Huonoennusteisista hampaista tulee potilaan kanssa keskustella myös poistovaihtoehto, asia kirjataan.
- Rtg-kuva hoidettavasta hampaasta, katkenneen instrumentin tapauksessa myös instrumentin katkeamisen jälkeen. Huom! Myös tieto siitä, mistä rtg-kuva löydettävissä.
- Tarvittaessa PTG-kuva (aina lausuttuna).
- Jos röntgenologisesti jotain tavallisesta patologiasta poikkeavaa, pyydä lausunto radiologilta ennen potilaan hoitoon tuloa.
- Jos hampaassa väliaikainen täyte sen tulee olla sellainen, että sitä voi käyttää hoidon aikana pilarina. Huom! IRM ei toimi kulmapaikassa pilarimateriaalina, vaan murtuu
- Huolellinen lähete, joka tehdään sähköisenä B1-lähetteenä Erikoishoidon yksikköön Lifecare kirjalle ma päivälle (Kirjautuminen Lifecareen Citrix-etäyhteyden avulla)
 - Kts. [Ohje lähetteen tekoon](#)

Ohje lähetteen tekoon

1. Laadi sähköinen B1 lähete Citrix-etäyhteyden avulla Lifecareen avaamalla potilaan potilaskansio -> +Uusi -> Kirjoita hakukenttään B1- LÄH.
 - Huom! Muista kirjata läheteelle myös puhelinnumero ja sähköpostiosoite, josta lähettävän hammaslääkärin tavoittaa (esim. mahdollisten lisätietojen pyyntöä varten)**
1. Tieto tehdystä läheteestä merkitään kliinisen erikoishoidon kirjalle (KLIEH) varaamalla potilaalle ensimmäinen vapaa aika ma päivältä.
2. Klikkaa varaamaasi aikaa hiiren oikealla painikkeella ja valitse *Ajanvaraustiedot*. Lisää *Lisätiedot* kohtaan **L+ potilaan kotikunta (esim. L Nokia)**
3. Lähetteet läpikäyvä erikoishammaslääkäri asettaa potilaan tarvittaessa jonoon Erikoishoidon yksikköön.
4. Erikoishammaslääkärit merkitsevät LC-kirjaan A, kun ottavat potilaan tiedot käsittelyyn ja L, kun lähete vastaanotettu.
5. Lähettävän hammaslääkärin vastuulla on seurata lähetteen etenemistä. Mikäli lähete palautuu takaisin perustasolle, erikoishammaslääkäri tai hammaslääkäri informoi lähettänyttä hammaslääkärää piikkiviestillä.

Lähetekriteerit sairaalatasoisiin palveluihin

Tilanne arvioidaan tapauskohtaisesti:

- Laajat hammaslääketieteelliset kokonaisuhoitot, joissa kariologinen ja endodontinen hoito on osana muuta hammaslääketieteellistä erikoissairaanhoidoa ja jotka hoidetaan monialaisena yhteistyönä
- Vaikeat hampaiden kovakudosten kehityshäiriöt
- Yleisanestesiahammashoito
- Seuraavien sairauksien tai tilojen yhteydessä:
 - pään ja kaulan alueen pahanlaatuiset kasvaimet
 - leukojen alueen sädehoito (ensivaiheen hoito)
 - luun hajoamiseen vaikuttavan lääkehoidon aiheuttaman leukaluukuolion yhteydessä
 - vaikea immuunipuutos
 - ennen elinsiirtoja
 - vaikeat veri- ja sydänsairaudet
 - vaikeahoitoinen diabetes elinkomplikaatioineen
 - muu vaikea sairaus, joka edellyttää hoidon toteuttamista sairaalaolosuhteissa

Loppuarvio

Kun hoito sairaalassa on saatu päätökseen, voidaan potilaan jatkohoito ja seuranta tehdä perushoidossa annettujen ohjeiden mukaisesti

Loppuarvioon kirjataan

- Hoidon yhteenveto
- Loppuarvio tai –lausunto
- Jatkohoitosuunnitelma perushoidossa

Potilas sitoutetaan ottamaan vastuuta omasta hoidostaan